

Atbildīgais Ministru prezidents

Māris Kučinskis

Datums 14.08.2018.

Autors Valsts kanceleja

Sagatavotājs: Inese Kušķe, Valsts kancelejas
Valsts pārvaldes politikas departamenta
konsultante

Eiropas Savienības (ES) lietu
koordinators -

E-pasta adrese inese.kuske@mk.gov.lv

Tālruna numurs 67082910

Latvijas Republikas nacionālā pozīcija Nr. 1

"Par priekšlikumu Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par to personu aizsardzību, kuras ziņo par Savienības tiesību aktu pārkāpumiem"

Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on the protection of persons reporting on breaches of Union law – Whistleblowing Directive

(ES tiesību akta projekta nosaukums/izskatāmais jautājums, latviešu un angļu valodā)

Stadija Sākotnējā pozīcija

Atsauces uz ES dokumentiem COM(2018) 218 final
COM(2018) 218 final Annex 1
COM(2018) 214 final

1. ES tiesību akta projekta īss apraksts

Priekšlikums¹ paredz ziņošanas (trauksmes celšanas) kanālu veidošanu dalībvalstīs par noteiktu Eiropas Savienības tiesību aktu pārkāpumiem, kā arī minimālos standartus to personu (trauksmes cēlēju) aizsardzībai, kurām ziņošanas dēļ rodas nelabvēlīgas sekas. Direktīvas mērķis ir veicināt ES tiesību aktu izpildi un ziņotāju (trauksmes cēlēju) aizsardzību. Priekšlikums attiecas gan uz publisko (sabiedrisko), gan privāto sektoru.

Direktīvas projektā ietvertas šādas prasības:

Tvērums (1.–2. pants). Priekšlikums attiecas uz ziņošanu par ES tiesību normu pārkāpumiem šādās jomās: publiskie iepirkumi, finanšu pakalpojumi, noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršana, produktu drošība, transporta drošība, vides aizsardzība, kodoldrošība, pārtikas drošība, dzīvnieku veselība, sabiedrības veselība, patērētāju aizsardzība, privātuma un personas datu aizsardzība, informācijas sistēmu drošība. Attiecīgās ES tiesību normas (pa jomām) ir uzskaitītas direktīvas pielikumā. Tāpat varēs ziņot par dažu ES tiesību normu pārkāpumiem, kas uzskaitīti pašā direktīvā – tie kopumā saistīti ar iekšējā (vienotā) tirgus pārkāpumiem, valsts atbalstu visās nozarēs, konkurenci. Ziņot varēs jebkura persona privātajā vai publiskajā sektorā, kurai ir darbinieka statuss (līguma par Eiropas Savienības darbību 45. panta izpratnē), kā arī pašnodarbinātie, akcionāri, pārvaldes orgānu pārstāvji un personas, kas strādā līguma slēdzēja/apakšuzņēmēja/piegādātāja

¹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:52018PC0218&from=EN>

padotībā/vadībā.

Ziņot varēs, sniedzot informāciju, kas gūta saistībā ar darbu (*work-related context*), ņemot vērā, ka šīs ziņošanas dēļ persona varētu tikt apdraudēta.

Ziņošanas kanāli (4.–12. pants).

Pirmkārt, privātajā un publiskajā (sabiedriskajā) sektorā jāveido pienācīgi **iekšējās ziņošanas kanāli** (*internal reporting*) un jānosaka kārtība to izskatīšanai atbilstoši direktīvā noteiktajām pamatprasībām.

Iekšējo trauksmes celšanas kanālu publiskajā (sabiedriskajā) sektorā jāveido privāto tiesību juridiskajām personām. Prasība attiecas uz šādām privāto tiesību juridiskām personām:

vairāk nekā 50 darbinieki,

gan direktīva, gan likumprojekts *euro*,

sniedz finanšu pakalpojumus, saskaras ar naudas atmazgāšanas/terorisma riskiem.

Publiskajā (sabiedriskajā) sektorā prasība attiecas uz:

valsts pārvaldes iestādēm,

reģionālās pārvaldes iestādēm,

pašvaldībām, kurās ir vairāk nekā 10 000 iedzīvotāju,

citām struktūrām, kas ir publisko tiesību subjekti.

Direktīva paredz, ka iekšējā trauksmes celšanas kanāla darbības kārtība ietver droša ziņošanas kanāla izveidi, atbildīgo personu noteikšanu, termiņu, kādā tiek reaģēts uz ziņojumu (nedrīkst pārsniegt 3 mēnešus), ziņojumu izvērtēšanu, informācijas pieejamību par esošo kārtību.

Otrkārt, jāveido **ārējas ziņošanas kanāli**, t.i., dalībvalstis nosaka kompetentās valsts iestādes.

Direktīvas izpratnē kompetentās valsts iestādes ir tās valsts (publiskā, sabiedriskā sektora) institūcijas, kas ir kompetentas saņemt un izskatīt ziņojumus par ES tiesību normu pārkāpumiem. 34. apsvērumā skaidrots, ka kompetentās iestādes var būt tiesībsardzības, uzraudzības un pretkorupcijas iestādes, kā arī ombuds. Būtiski ir, ka tās ir institūcijas, kas ir spējīgas un pilnvarotas izvērtēt ziņojumā izteikto apgalvojumu pamatotību un reaģēt uz pārkāpumiem, tostarp veikt izmeklēšanu, saukt pie atbildības vai veikt citas darbības atbilstoši pilnvarām.

Kompetentās iestādes paredz ziņojumu izskatīšanas kārtību, ievērojot direktīvā noteiktās prasības. Ārēji varēs ziņot arī Savienības struktūrām, kas strādā šīs direktīvas jomās un kurās jau ir izveidoti ziņošanas kanāli.

Kompetentajām iestādēm jāveido ārējie ziņošanas kanāli, kas ir neatkarīgi un autonomi, garantē anonimitāti un nodrošina, ka ziņojumi tiek izskatīti. Iestādēs jābūt īpaši norīkoti darbinieki (*dedicated staff members*), kas atbild par ziņojumu saņemšanu un izskatīšanu. Iestādēs nosaka kārtību, kā tām var ziņot, un ziņojumu izskatīšanas kārtību, nosaka, kā notiek atkārtota sazināšanās ar trauksmes cēlēju, termiņu, kādā reaģē uz ziņojumu (3 – 6 mēneši) un anonimitātes jautājumus (9. pants). Kompetentās iestādes to tīmekļvietnēs ievieto attiecīgu informāciju (pieejamā aizsardzība, ziņošanas kanāli, pārkāpumu izskatīšanas kārtība, anonimitātes nodrošināšana, paziņojums par atbrīvošanu no juridiskās atbildības) (10. pants). Ievēro ziņojumu reģistrācijas un uzglabāšanas prasības (11. pants). Ik divus gadus kompetentās iestādes pārskata to ziņojumu saņemšanas un izskatīšanas kārtību (12. pants).

Treškārt, līdztekus iekšējai un ārējai ziņošanai, par pārkāpumiem **informāciju** varēs **sniegt publiski** (*disclosure*). Ja tiek ievērotas direktīvas prasības, arī uz šādiem gadījumiem var attiecināt aizsardzību. Direktīva nenosaka kādas īpašas prasības informācijas sniegšanai publiski, taču definē, kas ir informācijas sniegšana publiski (3. pants), un 13. panta ceturtajā daļā paredz nosacījumus, kurus ievērojot, var saņemt aizsardzību – vispirms ziņots iekšēji vai ārēji vai arī pārkāpums var radīt tik būtisku apdraudējumu sabiedrības interesēm vai ir tāds neatgriezeniska kaitējuma risks, ka ziņot iekšēji vai ārēji pamatoti nav iespējams.

Aizsardzības pasākumi (13.–18. pants).

Direktīva prasa aizsargāt personas, kuras ziņo par pārkāpumiem, un ziņojumā minētās personas jeb iespējamās pārkāpuma veicējus (*concerned persons*).

Ziņotāji (trauksmes cēlēji) var saņemt aizsardzību, ja:

ziņošanas brīdī sniegto informāciju pamatoti uzskata par patiesu un sniegtā informācija ietilpst direktīvas tvērumā.

Tāpat, ja persona ziņo kompetentajai iestādei, tā var saņemt aizsardzību, ja iepriekš ziņojusi iekšēji vai objektīvu iemeslu dēļ, kas nosaukti direktīvā, nevarēja izmatot iekšēju ziņošanas kanālu.

Ja persona sniedz informāciju publiski, tā var pretendēt uz aizsardzību, ja:

iepriekš ziņojusi iekšēji vai ārēji (kompetentajai iestādei), vai pārkāpums var radīt tik būtisku apdraudējumu sabiedrības interesēm vai ir tāds neatgriezeniska kaitējuma risks, ka ziņot iekšēji vai ārēji pamatoti nav iespējams.

Dalībvalstīm ir pienākums noteikt aizliegumu tieši vai netieši radīt nelabvēlīgas sekas personām, kas ziņo par direktīvā minētajiem ES tiesību pārkāpumiem (angļu val. – *retaliation*).

Ja trauksmes cēlējam ziņošanas dēļ rodas nelabvēlīgas sekas, direktīva nosaka kopējus aizsardzības minimālos standartus, kas jāievēro visā Savienībā:

informācija un konsultācijas par aizsardzības iespējām,

efektīvs kompetento iestāžu atbalsts saskarē ar iestādēm, kas atbildīgas par nelabvēlīgo seku novēršanu,

atbrīvošana no juridiskās atbildības,

tiesvedībā pierādīšanas pienākums gulstas uz personu, kas radījusi nelabvēlīgas sekas,

pagaidu aizsardzība,

juridiskā, finansiāla un cita veida palīdzība tiesvedībās.

Ziņojumā norādīto personu aizsardzība (concerned persons):

Tām personām, par kurām tiek ziņots, jānodrošina tiesības uz efektīvu tiesisko aizsardzību, lietas taisnīgu izskatīšanu, nevainības prezumpciju, aizsargājot to identitāti, kamēr norit lietas izmeklēšana.

Lai nodrošinātu pienācīgu aizsardzību personām, par kurām tiek ziņots, dalībvalstis nodrošina, ka tiek ievērotas to pamattiesības uz taisnīgu tiesu, nevainības prezumpcija, tajā skaitā tiesības piekļūt materiāliem, kas uz tām attiecas (16. panta pirmā daļa).

Atbildība (17. pants). Direktīva prasa paredzēt atbildību fiziskām un juridiskām personām par šādiem pārkāpumiem:

traucēšana ziņot par pārkāpumiem,

nelabvēlīgu seku radīšana trauksmes cēlējam (represijas /*retaliation*),

aizskarošu tiesvedību uzsākšana pret ziņotāju,

prettiesiska ziņotāja personas datu izpaušana.

Jāparedz arī atbildība personām, kas sniedz apzināti nepatiesas ziņas, izmantojot kanālus ziņošanai par pārkāpumiem vai paužot informāciju publiski, kā arī kompensāciju personām, kas šādos gadījumos cietušas.

Direktīvas transponēšana un īstenošana. Direktīvu pilnībā pārņem līdz 2021. gada 15. maijam. Eiropas Komisijai nosūta tiesību aktus, ar kuru to ievieš. Eiropas Komisijai sniedz visu informāciju, kas apliecina direktīvas ieviešanu un piemērošanu. Līdz 2023. gada 15. maijam Eiropas Komisijai uz tā pamata sagatavo un iesniedz ES Padomei un Parlamentam ziņojumu par direktīvas ieviešanu un piemērošanu. Ik gadu dalībvalsts sniedz Eiropas Komisijai statistiku par ziņojumu skaitu, uzsākto izmeklēšanu skaitu, atklātajiem pārkāpumiem, iespējamiem zaudējumiem un atgūtajiem līdzekļiem. Eiropas Komisija izvērtē

direktīvas efektivitāti līdz 2027. gada 15. maijam.

Jautājuma virzība

Direktīvas projekts ir daļa no dokumentu paketes – iniciatīvas, kuru izstrādāja un 2018. gada aprīlī pieņēma Eiropas Komisija. Projekta izstrādes gaitā 2017. gada 13. septembrī Eiropas Komisija rīkoja sanākumi, kurā Latviju pārstāvēja Valsts kanceleja.

Atbildīga par šī projekta saskaņošanu ir FREMP (ES Padomes darba grupa). 2018. gada 12.–13. jūnijā notika pirmā FREMP sanāksme. Turpmāk sanāksmes iecerētas regulāri, provizoriski līdz novembrim. Iecere ir direktīvu apstiprināt līdz 2019. gada maijam.

Balsošanas kārtība. ES tiesību akta izdošanas/jautājuma izskatīšanas juridiskais pamatojums

Šā priekšlikuma pamatā ir Līguma par Eiropas Savienības darbību 16., 33., 43., 50. pants, 53. panta 1. punkts, 62., 91., 100., 103., 109., 114., 168., 169., 192., 207., 325. pants un Eiropas Atomenerģijas kopienas dibināšanas līguma (Euratom līgums) 31. pants.

2. Situācija Latvijā

2014. gadā Latvijā aizsākās darbs pie efektīva trauksmes celšanas mehānisma izstrādes. Valsts kancelejas vadībā tika sagatavots likumprojekts "Trauksmes cēlēju aizsardzības likums", kas tika atbalstīts Ministru kabinetā 2017. gada 7. martā un iesniegts izskatīšanai Saeimā. 2018. gada maijā Saeimas Valsts pārvaldes un pašvaldības komisija atbalstīja komisijas darba grupas izstrādāto alternatīvo likumprojektu "Trauksmes celšanas likums". 2018. gada 17. maijā Saeima šo likumprojektu pieņēma 1. lasījumā. 2. lasījumam priekšlikumus varēja iesniegt līdz 8. jūnijam.

Likumprojekts "Trauksmes celšanas likums" kopumā atbilst ES direktīvas projektam. Gan Latvijas likumprojekts, gan ES direktīvas projekts balstīts Eiropas Padomes rekomendācijā CM/Rec(2014)7 "Trauksmes cēlēju aizsardzība", kā arī ievērojot līdzīgu speciālo likumu prasības Eiropas valstīs. Vienlaikus direktīvas prasības dažos jautājumos ir stingrākas.

Likumprojekta "Trauksmes celšanas likums" salīdzinājums ar ES direktīvas projektu

Likumprojekts aptver ziņošanu par dažādiem pārkāpumiem, tajā skaitā var būt Savienības tiesību pārkāpumi. Latvijas trauksmes celšanas likumprojekta tvērums kopumā ir plašāks nekā direktīvā. Pārkāpumi, par kuriem var ziņot, nav ierobežoti. Ir norādītas būtiskākās jomas, par kurām celt trauksmi ir sabiedrības interesēs, kas ir kopumā līdzīgas direktīvā minētajām. Arī termins "pārkāpums" Latvijas likumprojekta izpratnē ir plašāks, jo ietver tiesību normu pārkāpumus, likumu, Ministru kabineta izdotu tiesību aktu, pašvaldību saistošo noteikumu, Eiropas Savienības regulu un direktīvu, Latvijai saistošu starptautisku dokumentu un citu saistošu priekšrakstu pārkāpumus.

Gan likumprojektā, gan direktīvā paredzēti trīs veidi, kā celt trauksmi: 1) izmantojot iekšējo trauksmes celšanas sistēmu, 2) vērsties kompetentajā institūcijā, 3) sniedzot informāciju publiski. Šie trīs veidi ieteikti arī Eiropas Padomes rekomendācijā.

Likumprojektā liberālākas prasības ziņošanas veida izvēlei. Atšķirībā no direktīvas Latvijas trauksmes celšanas likumprojektā nav prasības noteiktos gadījumos vispirms ziņot iekšēji darba devējam un tikai tad vērsties kompetentajā institūcijā. Ziņošanas kanāla izvēle ir trauksmes cēlēja ziņā. Katrs individuālais gadījums var būt atšķirīgs. Noteiktos gadījumos pēc būtības ir jāziņo uzreiz kompetentajai institūcijai. Tādējādi kompetentā institūcija nevar atraidīt trauksmes cēlēja ziņojumu, pamatojoties uz to, ka tas nav ziņojis iekšēji. Savukārt trauksmi celt publiski varēs tad, ja objektīvu iemeslu dēļ nav iespējams ziņot iekšēji vai ārēji vai pārkāpums ilgstoši bez objektīva pamata netiek novērsts.

Iekšējās ziņošanas kanālu izveide. Likumprojektā paredzēts, ka iekšējos ziņošanas kanālus veido publiskas personas institūcijas likuma "Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā" izpratnē un privāto tiesību juridiskas personas, kurās ir vairāk nekā 50 darbinieku. Atšķirībā no direktīvas likumprojektā nav ierobežojuma attiecībā uz pašvaldībām

(direktīvā šī prasība attiecas tikai uz pašvaldībām, kurām ir vairāk nekā 10 000 iedzīvotāju²) un privāto tiesību juridiskajām personām direktīvā ir vēl citas pazīmes (uzskaitītas iepriekš). *Iekšējās ziņošanas kanālu darbībai direktīvā noteiktas konkrētas prasības, likumprojektā – atsaucē uz metodiku.* Direktīvā ir sīkāk noteiktas prasības, kas jāievēro, veidojot iekšējos ziņošanas kanālus, likumprojektā tikai dažas un paredzēts, ka trauksmes celšanas kontaktpunkts izstrādās labās prakses vadlīnijas iekšējās trauksmes celšanas sistēmas izveidei. *Ārējās ziņošanas prasības atsevišķos gadījumos ir stingrākas direktīvā.* Latvijas trauksmes celšanas likumprojektā nav ierobežotas jomas, par kurām varēs celt trauksmi. Konkrētas kompetentās institūcijas nav nosauktas (uzskaitītas), jo tā varēs būt ikviena valsts varas institūcija, kas atbildīga par jautājuma risināšanu (līdzīgi kā Iesniegumu likumā). Vienlaikus ir paredzēts tīmekļvietnē veidot sarakstu, kurā tiks norādīts, kurā iestādē var ziņot par kādiem pārkāpumiem. Savukārt direktīvā aptvertas noteiktas jomas un paredzēts, ka dalībvalsts noteiks, kuras kompetentās iestādes par tām atbild. Latvijas trauksmes celšanas likumprojektā nav prasības kompetentajā institūcijā iecelt atbildīgo amatpersonu. Nav arī paredzēts, ka tās katra izstrādā atsevišķu kārtību trauksmes cēlēju ziņojumu izskatīšanai, jo visi ievēro likumprojektā noteiktās pamatprasības un esošo normatīvo regulējumu, kā arī kontaktpunkts sniedz metodisku atbalstu.

Likumprojekts izstrādāts, ņemot vērā virzību uz administratīvā sloga mazināšanu un centralizāciju, kā arī Ministru kabinetā lemto nepieprasīt jaunas amata vietas, bet rodot nepieciešamos cilvēkresursus iekšējo procesu efektīvizēšanā. Jāņem vērā, ka likumprojekta izstrādes gaitā bija uzstādījums to ieviest ar esošajiem resursiem.

Termiņš atgriezeniskās saites sniegšanai direktīvā ir trīs līdz seši mēneši. Latvijas likumprojektā trauksmes cēlējam paziņos par ziņojuma izskatīšanas uzsākšanu un par ziņojuma izskatīšanas gaitu informēs divu mēnešu laikā.

Gan direktīva, gan likumprojekts paredz aizliegumu radīt nelabvēlīgas sekas trauksmes cēlējam un viņa radniekiem. Nelabvēlīgās sekas, kas varētu tikt radītas trauksmes cēlējam, direktīvā ir uzskaitītas detalizētāk. Tomēr gan direktīvā, gan likumprojektā šis uzskaitījums ir atvērts. Likumprojektā noteikts, ka aizliegts tieši vai netieši radīt nelabvēlīgas sekas trauksmes cēlējam vai tā radniekiem (13. panta 1. punkts). Savukārt direktīvas projekta 65. apsvērumā minēts, ka netiešas sekas var būt arī sekas radniekiem, bet pašā direktīvā radnieki nav pieminēti.

Skaidrs aizsardzības garantiju uzskaitījums. Gan direktīva, gan likumprojektā trauksmes cēlējam pieejamās aizsardzības garantijas ir uzskaitītas vienkopus (direktīvā – 15. pants, likumprojektā – 10. pants).

Aizsardzības garantijas kopumā sakrīt. Direktīvā uzskaitītās aizsardzības garantijas, kas veido ES minimālo aizsardzības standartu (*minimum standards of protection*), kopumā atbilst likumprojektā noteiktajam.

Atšķirībā no direktīvas likumprojekts paredz Trauksmes celšanas kontaktpunkta izveidi Latvijā. Trauksmes celšanas kontaktpunkts ļaus centralizēti pildīt vairākas direktīvas prasības, piemēram, nav vajadzīgs katrai iestādei izvietot tīmekļvietnē informāciju – to var darīt vienā speciālā tīmekļvietnē. Tā vietā, lai ziņošanas kārtību noteiktu katra iestāde, var izveidot vienotu ziņošanas kārtību, nodrošinot vienotu ziņojumu virzību un nepadarot trauksmes celšanas mehānismu birokrātiski smagnēju. Iecerēts, ka Trauksmes celšanas kontaktpunkts apkopos informāciju par kompetentajām iestādēm un ievietos vienotajā tīmekļvietnē.

Ietekme uz budžetu

² Iedzīvotāju skaits Latvijas pašvaldībās:

http://www.varam.gov.lv/in_site/tools/download.php?file=files/text/Darb_jomas/pasv//Iedzivotaju_skaits_platiba_pasvald_2016_A.xlsx

Likumprojekts "Trauksmes celšanas likums" izstrādāts tā, lai to varētu īstenot ar esošajiem resursiem un minimāliem ieguldījumiem (91 507 *euro* pirmajā gadā, 55 967 *euro* – turpmāk ik gadu). Arī cilvēkresursi tiks rasti iekšējo procesu efektivizēšanā.

Uzņemoties stingrākās prasības (norīkojot atbildīgo amatpersonu, veidojot jaunas amata vietas, izstrādājot kārtību katrā iestādē u. c.), ietekme uz budžetu palielināsies.

3. Latvijas Republikas pozīcija

Latvija **atbalsta** Eiropas Komisijas priekšlikumu un **pozitīvi vērtē** šādas direktīvas pieņemšanu. Latvija saskata arī iespējas to pilnveidot.

Latvija neatbalsta to, ka **kompetentajās iestādēs** jānosaka atbildīgās amatpersonas, ja izveidots nacionāls kontaktpunkts, un katrai no tām informācija jāpublicē tīmekļvietnē, ja ir nacionālā tīmekļvietne, kur informācija ir pieejama vienkopus. Latvija neatbalsta to, ka katrā kompetentajā iestādē jābūt savai kārtībai, kā saņemt un izskatīt personu ziņojumus par ES tiesību normu pārkāpumiem, **ja dalībvalsts izveido nacionālo kontaktpunktu** un nosaka vienotu kārtību nacionālā līmenī. Latvija uzskata, ka šāds kontaktpunkts arī apkopo un publicē datus par trauksmes celšanu un uzrauga, kā funkcionē trauksmes celšanas mehānisms.

Latvija uzskata, ka direktīvā skaidri jānorāda, ka trauksmi varēs celt **nodarbinātie privātajā un publiskajā (sabiedriskajā) sektorā**. Direktīvas **2. panta 1. punktā** teikts, ka direktīvu piemēro ziņojošām personām, kas strādā gan privātajā, gan sabiedriskajā sektorā. 1. punkta "a" apakšpunktā tas skaidrots kā darba ņēmēji Līguma par Eiropas Savienības darbību (turpmāk – LESD) 45. panta izpratnē. Taču LESD 45. panta 4. punkts nosaka, ka šis LESD pants neattiecas uz nodarbinātību civildienestā. Arī pēc savas būtības LESD 45. pants attiecas uz darba spēka pārvietošanās brīvību. Eiropas Komisijas pētījumos norādīts, ka LESD 45. pants attiecas uz publisko sektoru un ietver gan civildienesta ierēdņus, gan valsts sektora darbiniekus (skatīt, piemēram, COM(2010)373 final). Tomēr to nevar uzskatīt par skaidru un nepārprotamu definīciju, un tas var ierobežot ziņošanu par Savienības tiesību aktu pārkāpumiem publiskajā sektorā, jo persona, kas vēlas ziņot, var negūt pārliecību, ka uz viņu šī direktīva attiecas. Uzskatām, ka nepieciešama skaidrāka definīcija. Viens risinājums ir Direktīvas 2. panta 1. punkta "a" apakšpunktā norādīt, ka tas attiecas arī uz publisko (sabiedrisko) sektoru, piemēram: "a) personām, kurām ir darba ņēmēja statuss LESD 45. panta izpratnē publiskajā vai privātajā sektorā". Efektīvāks risinājums būtu neatsaukties uz citu tiesību aktu, bet pašā direktīvā dot vienkāršu un nepārprotamu definīciju, kā, piemēram, Eiropas Padomes rekomendācijā "Trauksmes cēlēju aizsardzība": "*The personal scope of the national framework should cover all individuals working in either the public or private sectors, irrespective of the nature of their working relationship and whether they are paid or not.*"³

Latvija uzskata, ka direktīvas **2. panta 2. punkts** jāpapildina, iekļaujot atsauci uz **kādreizējām darba attiecībām**. Pašreiz 2. punktā ir tikai norāde uz personām, kuru darba attiecības vēl nav sākušās. To pamato arī tālāk direktīvā sniegtā termina "ar darbu saistīts konteksts" definīcija, ka tās ir pašreizējas vai kādreizējas darba aktivitātes sabiedriskajā vai privātajā sektorā.

Latvija iebilst pret **3. panta 1. punktā** doto termina "**informācija par pārkāpumiem**" definīciju. Šobrīd teikts, ka "informācija par pārkāpumiem" ir pierādījumi (*evidence*) par faktiskiem pārkāpumiem, kā arī pamatotas aizdomas (*reasonable suspicions*) par iespējamiem

³ Recommendation CM/Rec(2014)7 of the Committee of Ministers to member States on the protection of whistleblowers

pārkāpumiem, kas vēl nav notikuši. Uzskatām, ka tādējādi pierādīšanas nasta gulstas uz trauksmes cēlēja pleciem, kas nav pareizi, jo trauksmes cēlējs sniedz informāciju, kuru uzskata par patiesu, taču pierādīšana un izmeklēšana ir darba devēja vai kompetentās institūcijas pienākums. Latvijas ieskatā trauksmes cēlēja uzdevums nav veikt izmeklēšanu un sagādāt pierādījumus, tas ir jādara kompetentajām institūcijām. Trauksmes cēlējs sniedz tā rīcībā esošu informāciju, tajā skaitā norāda uz faktiem, kas liecina par iespējamu pārkāpumu.

Tāpat trauksmes cēlējam nav pienākums pārliecināties, vai sniegtā informācija ir patiesa. Trauksmes cēlējs ziņo labā ticībā, sniedzot informāciju, kuru viņam tajā brīdī ir pamats uzskatīt par patiesu, un apzināti nesniedz nepatiesas ziņas.

Latvija uzskata, ka nepieciešama **lielāka arodbiedrību iesaiste** priekšlikuma **4. pantā** minēto iekšējo ziņošanas kanālu un ziņojumu saņemšanas un to pēckontroles procedūru izstrādē. Ņemot vērā, ka arodbiedrību uzdevums ir aizsargāt strādājošo tiesības un intereses, juridiskajām struktūrām, kas darbojas privātajā un sabiedriskajā sektorā, ir ne tikai jākonsultējas ar arodbiedrībām par drošu informācijas nodošanas kanālu izveidi, bet gan jāparedz iespēja arodbiedrībām būt par vienu no platformām, kur trauksmes cēlējs var vērsties vispirms, lai arodbiedrības varētu nodrošināt trauksmes cēlējiem atbalstu un konsultācijas.

Latvija uzskata, ka **4. panta 6. punktā** iespējami plaši jādefinē sabiedriskā sektora institūcijas, kurām jāveido iekšējie trauksmes celšanas kanāli, lai aptvertu publiskās personas (valsts varas) institūcijas. Tāpat atbalstām, ka tad, ja no administratīvā sloga viedokļa tas ir pamatoti, veido vienu, centralizētu iekšējo trauksmes celšanas kanālu resorā (nozarē).

13. pantā paredzēts, ka noteiktos gadījumos, lai saņemtu aizsardzību, vispirms jāizmanto **iekšējie ziņošanas kanāli**. Latvija tam piekrīt. Izmantojot ziņošanai vispirms iekšējos kanālus, iespējamais pārkāpums tiktu izvērtēts un novērst, kā tas ir pamatots 61. un 62. apsvērumā. Tāpat tas ļauj novērst nepamatotu kaitējumu darba devējam, kā norādīts 62. apsvērumā. Vienlaikus Latvija arī uzskata, ka noteiktos gadījumos uzreiz jāziņo kompetentajai iestādei, piemēram, par korupciju. Gan Latvijai izteiktā OECD rekomendācija⁴, gan arī ANO Pretkorupcijas konvencija prasa aizsargāt personas, kas ziņojušas par korupciju kompetentajām iestādēm (nav prasības vispirms ziņot iekšēji). Tāpat var būt gadījumi, kad objektīvu iemeslu dēļ nebūtu droši izmantot iekšējos ziņošanas kanālus, piemēram, pārkāpumā iesaistīti iestādes vai uzņēmuma vadītāji (sk. 63. apsvērumu). Objektīvo iemeslu uzskaitījumu 63. apsvērumā var papildināt ar gadījumiem, kad objektīvi iekšēji šādu pārkāpumu nevar novērst, piemēram, radīts apdraudējums videi vai veselībai. Latvijā pašreiz nav iecerēta prasība vispirms izmantot iekšējo trauksmes celšanas sistēmu. Ir svarīgi, lai ziņojošā persona varētu izvēlēties vispiemērotāko kanālu atkarībā no lietas individuālajiem apstākļiem, kā norādīts 61. apsvērumā.

Svarīgi ar direktīvu nodrošināt trauksmes cēlēja identitātes neizpaušanu. Latvija uzskata, ka aizsardzības minimālajā standartā (**15. pants**) būtu iekļaujama **pienācīga ziņojošās personas identitātes aizsardzība** (*confidentiality of the identity of reporting persons*). Neizpaužot ziņas, kas norāda uz trauksmes cēlēja identitāti, mazinās nelabvēlīgu seku risks un citi aizsardzības pasākumi var nebūt nepieciešami.

Latvija uzskata, ka aizsardzības minimālajā standartā **15. panta 8. punktā**, kur minēts, ka valstis var paredzēt trauksmes cēlējiem arī citu finanšu vai juridisko palīdzību, jāpiemin

⁴ OECD. Phase 2 Report on Implementing the OECD Anti-Bribery Convention in Latvia. Skatīt: <http://www.oecd.org/daf/anti-bribery/Latvia-Phase-2-Report-ENG.pdf>

arī **palīdzība trauksmes cēlēja radniekiem**, kuriem radītas nelabvēlīgas sekas.

Latvija uzskata, ka direktīvā būtu iekļaujams **skaidrojums**, ka ar **ziņojošās personas identitātes aizsardzību** saprot aizliegumu izpaust informāciju, kas atklāj trauksmes cēlēja identitāti, neatkarīgi no tās piekrišanas. Turklāt informācija, kas identificē trauksmes cēlēju, var būt ne tikai tāda, kas tieši norāda uz identitāti (vārds, uzvārds, nosaukums), bet arī tāda, no kuras identitāte ir izsecināma (Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2014. gada 30. maija sprieduma lietā Nr. SKA-87/2014 8. punkts).

Latvija uzskata, ka **15. panta 3. punktā** par **efektīvu kompetento iestāžu palīdzību** trauksmes cēļiem saskarsmē ar iestādēm, kas ir iesaistītas to aizsardzībā, ir atbalstāma, taču šobrīd nav izteikta skaidri. No tās nav saprotams, kāda veida palīdzība (vai ar kādu mērķi) tieši tiek domāta. Aicinām to izteikt skaidrāk vai skaidrot paskaidrojuma rakstā.

Latvija neatbalsta norādi uz **ziņojumā minētu personu tiesībām iegūt lietas materiālus (16. panta 1. punkts)**, ja vienlaikus nenorāda uz ziņojošās personas (trauksmes cēlēja) identitātes konfidencialitātes apsvērumiem (*confidentiality of the identity of reporting persons*). Tas nozīmētu, ka persona, par kuru tiek ziņots, var viegli uzzināt, kurš to darījis un tam radīt nelabvēlīgas sekas. Tas jālīdzsvaro ar trauksmes cēlēja anonimitātes aizsardzību. Norma esošajā redakcijā var būtiski atturēt no ziņošanas. Jau tagad kriminālprocesā, administratīvajā procesā, tiesas procesā ir situācijas, kurās, izpaužot lietas materiālus, pretējai pusei ir iespēja noskaidrot, kas ir ziņotājs un lietas iniciators, šo personu tādā veidā apdraudot. Aicinām šo no direktīvas teksta svītrot vai papildināt ar vārdiem "ievērojot konfidencialitātes apsvērumus", līdzīgi kā tas jau ir ES Pamattiesību hartā: *"Member States shall ensure that the concerned persons fully enjoy (...) the right to access their file, while respecting the legitimate interests of confidentiality, in accordance with the Charter of Fundamental Rights of the European Union."*

Latvija ierosina **16. panta 2. punktā** svītrot vārdus "**kamēr notiek izmeklēšana**", jo trauksmes cēlēja identitātes aizsardzību jāturpina nodrošināt arī pēc izmeklēšanas.

Īpašas Latvijas Republikas intereses

Nav.

4. Citu ES dalībvalstu viedokļi

5. ES institūciju viedokļi

6. Saskaņošana

Tika nosūtīts Ārlietu ministrijai, Tieslietu ministrijai, Iekšlietu ministrijai, Labklājības ministrijai un Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojam. Atzinumus sniedza Tieslietu ministrija un Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs

Atšķirīgie viedokļi

7. Saskaņošana ar Saeimas Eiropas lietu komisiju

Saskaņošanai nosūtīts ESVIS sistēmā

8. Konsultācijas ar biedrībām un nodibinājumiem, pašvaldību un sociālo partneru organizācijām

Atzinumus sniedza Latvijas Darba devēju konfederācija, Latvijas Brīvo arodbiedrību savienība un "Sabiedrība par atklātību – Delna". Izteiktie viedokļi kopumā ņemti vērā

Latvijas Republikas nacionālās pozīcijas
arhīva numurs Ārlietu ministrijā _____

Ministru prezidents

Māris Kučinskis

Vizē:

Valsts kancelejas direktors _____ Jānis Čitskovskis